

Вчений, викладач, дослідник, лідер!..

До ювілею Марії Гончаренко

У навчальних закладах України і за її межами, де надзвичайно опікуються здоров'ям дітей, педагогів, відомі наукові праці Марії Степанівни Гончаренко в галузі валеологічної освіти та виховання. Багато хто знайомий з нею особисто: через семінари, конференції, наукові дослідження безпосередньо в школах і ВНЗ, експертизи посібників, методичних рекомендацій з обов'язковою допомогою вчителю-практику тощо. Це, безумовно, велике покликання та служіння людям, колегам, однодумцям і водночас валеологічній науці, що посідає значне місце в житті вченого-дослідника, і, що дуже важливо, вченого-менеджера в галузі освіти.

Марія Степанівна Гончаренко, доктор біологічних наук, професор, завідує кафедрою валеології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Вона є одним із провідних українських вчених. Вирізняється тим, що протягом усього наукового шляху її життєвим кредо було постійне прагнення до оволодіння новими знаннями, подолання перешкод і безупинний рух уперед.

Біолог за фахом, М.С. Гончаренко стала відомим спеціалістом у царині медичної біохімії, екологічної фізіології, а з середини 90-х років ХХ ст. – і валеології. Вона з великим ентузіазмом пропагує здоровий спосіб життя, бере активну участь у науково-педагогічній і громадській діяльності, спрямованій на формування культури здоров'я, на поліпшення добробуту нації, особистого здоров'я, яке розглядається нею у єдності його головних складових – фізичного, психічного, духовного та соціального.

Марія Степанівна Гончаренко народилася 8 квітня 1943 року в місті Люботин, що на Харківщині. У 1961-му, закінчивши школу з відзнакою, вона вступила на біологічний факультет Харківського державного університету імені О.М. Горького, де так само відмінно навчалась і залишилася в аспірантурі на кафедрі фізіології людини. Тут під керівництвом академіка В.Н. Нікітіна блискуче захистила кандидатську дисертацію.

Оскільки завжди відчувала внутрішню потребу в постійному науковому вдосконаленні, то невдовзі, в 1977 році, розпочинає свою діяльність у Харківському науково-дослідному інституті дерматології і венерології вже на посаді завідувача біохімічної лабораторії – науково-дослідного підрозділу інституту, заглиблюється у науково-пошукове дослідження, яке стає темою докторської дисертації, що її Марія Степанівна завершила за десятиліття й

успішно захистила у Другому московському медичному інституті.

Ще працюючи над докторською роботою, вона почала замислюватися над проблемами здоров'я людини у філософському аспекті, намагаючись знайти відповідь на такі запитання: «Чому з'являються хвороби?», «Як запобігти їм?», «Що повинно робити людство, аби уникнути захворювань?», «Що таке духовність людини і як вона пов'язана з її фізичним здоров'ям?» тощо. У 80–90-х роках ХХ ст. це неабияк хвилювало вчених різних країн, зокрема й академіка Російської академії наук В.П. Казначеева, сподвижницею якого стала М.С. Гончаренко.

У 1995 р. з групою науковців за відрядженням Міністерства освіти України Марія Степанівна їде до Канади, щоб опанувати досвід з питання викладання Health education (навчання здоров'я) в школі та ВНЗ, а після повернення розпочинає активну роботу в рамках Президентської програми «Діти України» зі створення науково-дослідної лабораторії з валеології при Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. У 1997 році таку лабораторію було створено, очолила її професор М.С. Гончаренко.

Обґрунтувавши та довівши необхідність глибокої і повсякденної роботи щодо розв'язання проблеми оздоровлення молодого покоління України, Марія Степанівна за підтримки ректорату Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна домагається відкриття у 1999 році навчальної

кафедри валеології, яку вона очолила, залишаючись науковим керівником валеологічної лабораторії.

Значний науковий доробок професора М.С. Гончаренко – це велика кількість публікацій (навчальних посібників, наукових статей, словників, методичних матеріалів тощо) різної тематики (понад 400 назв), більшість з яких присвячена питанням формування та зміцнення здоров'я, а такі видання, як «Валеологічний словник», «Валеологія у схемах», «Діагностичні підходи до визначення стану духовного і морального здоров'я особистості», «Валеологічні аспекти духовності» мають гриф МОН України. Напрями наукових розвідок вченої спрямовані на вдосконалення системи валеологічної освіти.

Професор М.С. Гончаренко створила харківську наукову валеологічну школу, яка успішно функціонує, а її діяльність спрямована насамперед на валеологічне оздоровлення дітей і молоді, а також на розроблення фітокоректорів екологічного дисбалансу й загалом сучасних педагогічних технологій, на які отримано 39 патентів. Результати свідчать про вихід на рівень показників світових досягнень та перевершують рівень найкращих вітчизняних винаходів і розробок.

Під керівництвом ученої створено «Модуль безперервного валеологічного навчання та валеоосвіти «Сім'я – дитячий садок – школа – вищий навчальний заклад», розроблено систему сучасних валеологічних методів діагностики здоров'я і засобів для підвищення рівня здоров'я дітей і молоді.

Нині сфера наукової діяльності кафедри валеології, яку очолює Марія Степанівна Гончаренко, пов'язана з підготовкою педагогів-валеологів на філософському факультеті Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, а її дослідження спрямовані на розроблення системи неперервної валеологічної освіти та комплексне оздоровлення дітей, школярів і студентів, що дасть змогу реалізувати урядові настанови.

М.С. Гончаренко здійснює велику наукову та педагогічну роботу у межах національних програм: проводить семінари, конференції, з'їзди, присвячені підготовці фахівців-валеологів для дошкільних навчальних закладів, ЗОШ, позашкільних закладів та ВНЗ. Вона бере активну участь у вітчизняних та міжнародних конференціях, форумах, симпозіумах.

Професор М.С. Гончаренко є керівником Центру валеологічних знань Харківського обласного палацу дитячої та юнацької творчості, діяльність якого спрямована на виховання у дітей мотивації до здорового способу життя. На його базі проводяться семінари з валеологічної просвіти педагогів, батьків та учнів. Багато уваги Марія Степанівна приділяє виховній роботі студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Разом зі студентськими парламентом і профкомом двічі на рік організовує конференції, конкурси плакатів за

тематикою здорового способу життя, в яких беруть участь студенти всіх факультетів університету.

З 2000 року М.С. Гончаренко очолює Всеукраїнську громадську організацію «Українська асоціація валеологів», яка нині налічує 19 регіональних осередків. Її найбільш важливими завданнями є координація діяльності первинних галузевих підрозділів, а також інтеграція діяльності, спрямованої на фізичне, психічне, духовне та соціальне оздоровлення особистості й української нації в цілому.

З ініціативи Марії Степанівни створено Школу здоров'я для дорослих, мета якої – передання знань та вмінь з питань здорового способу життя дорослим, зокрема літнім людям.

Протягом багатьох років професор активно підтримує стосунки з іноземними колегами і бере участь у міжнародних конференціях, зокрема таких установ, як: Університет педагогічної майстерності (Санкт-Петербург, Росія); Московський педагогічний університет (Москва, Росія); Інститут біофізики РАН (Пушино Московської обл., Росія); Педагогічний університет (Брно, Чехія) та ін.

Підсумовуючи, варто зазначити, що Марія Степанівна Гончаренко – талановитий популяризатор валеологічних знань, пропагандист здорового способу життя; вона докладає багато зусиль і часу для формування в дітей і молоді культури здоров'я, вбачаючи благополуччя української нації у поліпшенні індивідуального самопочуття особистості. За самовіддану працю на освітянській ниві і подвижницьку діяльність, вклад в оздоровлення нації, служіння людям Марію Степанівну відзначено багатьма нагородами, серед яких Подяка Кабінету Міністрів України «За сумлінну працю, вагомий особистий внесок у розвиток наукової сфери» (2002 р.), нагрудний знак Міністерства освіти і науки України «Софія Русова» (2005 р.) та ін. Вона удостоєна звання Посол миру (2006 р.).

Зичимо здоров'я, натхнення, нових наукових звершень!

Педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів АР Крим, м. Києва і Київської області, Чернігівської, Сумської, Харківської, Одеської, Херсонської, Запорізької, Кіровоградської, Дніпропетровської, Полтавської, Донецької та Луганської областей, м. Севастополя, наукові співробітники Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України